

BO'LAJAK O'QITUVCHILARNI RAQAMLI TA'LIM RESURLARINI YARATISH KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK MUOMOLARI

N.V.Yusupova-Qo'qon DPI
*Informatika kafedrası dotsenti, pedagogika
fanlari bo'yicha falsafa doktori(PhD)*

Annotatsiya. Ushbu maqolada bo'lajak o'qituvchilarni raqamli ta'lim resurslarini yaratish kompetentligini rivojlantirish va ulardagi raqamli pedagogikani rivojlantirish xamda uni negizida yotgan raqamli tarbiya, raqamli didaktika muammolariga integrallashgan holda ta'lim muommolar yoritilgan.

Kalit so'zlar: elektron axborot-ta'lim muhitini yaratish, ta'lim va tarbiya jarayonlarini raqamlashtirish raqamli ta'lim, raqamli kompetensiya, multimedia, virtual laboratoriya, ta'lim resurslari.

Bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlash jarayonlarini raqamlashtirish muammolari strategik masalalardan biri bo'lib qolmoqda. Bunga sabab birinchidan, hozirgi kunda jamiyatning barcha sohalariga axborot-kommunikatsiya texnologiyalari shiddat bilan kirib kelishi, ikkinchi tomondan ta'lim-tarbiya jarayoniga zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarni keng kamrovli tadbiiq etmasdan ta'lim sifatini yuqori darajaga olib chiqish istiqbollari yo'qligidadir. Ta'lim tashkilotlarining raqamli ta'lim muxitini yaratish sof texnik muammo emasligi, balki buning uchun raqamli muhitning metodologik, ilmiy-metodik, tashkiliy, pedagogik va psixologik imkoniyatlarini tizimli yondashuv asosida ta'qiq qilish mo'him muammolardan biri ekanligi o'z tasdig'ini topmoqda.

Mazkur sohada xorijda olib borilayotgan islohatlar, ta'lim tashkilotlarida raqamli texnologiyalardan keng qamrovli foydalanish maqsadida ta'lim Web portallarini va uning negizida ta'lim tarbiya jarayonini yuritish va boshqarishni amalga oshiruvchi intellektual dasturiy ta'minotlarni yaratish bo'yicha ko'plab ilmiy tadqiqotlar olib borilaetganini ko'rishimiz mumkin. Ushbu ilmiy-tadqiqot ishlarida raqamli pedagogikani rivojlantirish xamda uni negizida yotgan raqamli tarbiya, raqamli didaktika muammolariga integrallashgan holda ta'lim tashkilotlarining o'quv laboratoriya va texnik jihozlar, kompyuterlar, multimediali elektron resurslar, darsliklar va o'quv qo'llanmalar bilan ta'minlash, masofaviy ta'limni joriy etish va boshqa shu kabi muhim vazifalarni amalga oshirish yuzasidan keng kamrovli ishlar olib borilayotganini ko'rish mumkin. Shu jihatdan mamlakatimizda pedagoglarni tayyorlash ta'lim tizimini islohat qilishda muayyan darajada yagona elektron axborot-ta'lim muhitini yaratish, ta'lim va tarbiya jarayonlarini raqamlashtirish zaruriyati yuzaga kelmoqda.

Ma'lumki, zamonaviy ta'lim uchun timsol bo'lgan "raqamli pedagogika" atamasi pedagogika fanining kategorik apparatiga nopedagogik sohadan mustahkam kirdi. Uning keng tarqalishi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida 10.05.2020 yildagi PF6079-son Farmoni strategiyalari bilan uzviy bog'liqdir. Bu farmon pedagogik sohani raqamlashtirish sohasidagi istiqbollarni belgilab berdi. Ushbu ta'lim yo'nalishining rivojlanishi natijasida tushunchalarning tegishli leksik qatlami shakllana boshladi, masalan: "raqamli ta'lim" (digital learning),, "onlayn pedagogika" (online pedagogy), "gibrid pedagogika" (hybrid pedagogy),

"tanqidiy raqamli pedagogika" (critical digital pedagogy), "raqamli gumanitar fanlar" (digital humanities) va boshqalar.

Shu nuqtai nazardan shuni ta'kidlash joizki, bugungi kunda fanning turli sohalari olimlari tomonidan faol o'rganilayotgan raqamli pedagogika fenomeni odatda bilimlarni integratsiyalash, ta'lim standartlarini modernizatsiya qilish, o'qitish usullarini ishlab chiqish, o'z-o'zini rivojlantirish uchun yangi imkoniyatlar orqali tahlil qilinadi. "Raqamli pedagogika" masalalari bo'yicha zamonaviy manbalarni tahlil qilish uning ko'lami maktab va oliy o'quv yurtlarining o'quv jarayonidagi ahamiyati haqidagi olimlarning qarashlari o'xshashligini ko'rsatadi. "Raqamli pedagogika" atamasi qo'llaniladigan kontekstlarning xilma-xilligi uning juda keng ma'noga ega ekanligini va ko'pincha metafora sifatida ishlatilishini ko'rsatadi. Ta'limni raqamlashtirish Internet va multimedia vositalaridan foydalangan holda elektron ta'limni rivojlantirishga yordam beradi. Shubhasiz, bu muayyan mamlakatning ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy rivojlanish darajasiga qarab, turli mamlakatlarda turlicha sodir bo'ladi.

Zamonaviy ta'limni rivojlantirishda Sharqiy va Janubi-Sharqiy Osiyo mamlakatlari birinchi o'rinda turishi umumiy qabul qilingan. Raqamli dunyoda ta'limning to'liq va samarali rivojlanishi, ta'lim tadqiqotchilarining ijodiy hamkorligi va muloqoti uchun tushunchalarni bir ma'noda talqin qilish muhimligicha qolmoqda. Ushbu muammoni hal qilish o'qituvchilarni raqamli muhitda ishlashga tayyorlashda ta'lim maqsadlarini aniqlash uchun ham dolzarb ekanligini taxmin qilish tabiiydir. Tadqiqotchilarning vazifasi zamonaviy pedagogik bilimlarda "raqamli pedagogika" tushunchasi evolyutsiyaning qaysi bosqichida ekanligini aniqlash va uni ta'riflashga, asosan, ushbu kontseptsiyadan foydalanishni yengib chiqadigan yondashuvlarni aniqlashdan iborat.

Oliy pedagogika ta'lim tashkilotlarida ta'lim tarbiya jarayonlarini raqamlashtirishning ilmiy nazariy asoslari deganda nafaqat moddiy-texnik bazani rivojlantirish tushuniladi, balki innovatsion texnologiyalarni faol joriy etadigan, boshqaruv tizimiga xavfsizlik va moslashuvchanlikni ta'minlaydigan, so'nggi ta'lim texnologiyalarini joriy etadigan va shaxsiylashtirish ta'lim modellarini yaratish infratuzilmani yaratish jarayonini ham anglatadi[8]. Oliy pedagogika ta'lim tashkilotlarida o'quv jarayonini raqamlashtirish tizimini shakllantirishning konseptual tamoyillari quyidagilardan iboratligi aniqlandi: xavfsizlik, maqsadga yo'naltirilganlik, integratsiya, to'laqonlilik, yaxlitlik, tizimlilik, ko'rgazmalilik, moslashuvchanlik, modullilik, ma'lumotlarni ko'p marta foydalanish tamoyili va boshqa. Integrallashgan o'quv-ilmiy resurslarni yaratishga qo'yiladigan asosiy pedagogik-psixologik talablar o'rganilib, tizimlashtirildi: mazmunning ilmiyligi; ochiqlik; maqsadga yo'nalganlik; o'qitishni individuallashtirish; o'qitishni hamkorlikda olib borishni ta'minlash; mantiqiy va tizimli fikrlashni shakllantirish; teskari aloqani ta'minlash.

Har bir o'qituvchi o'zining fani bo'yicha o'quv-majmualarni yaratishda qo'yidagi didaktik talablarga rioya qilish kerak: mazmunda ilmiylik, fan, texnika va texnologiyalarning so'ngi yutuqlarini o'z ichiga olishi; ta'lim oluvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olishi; talabaning bilim olishi, ijodiy yondashishi, mustaqil izlanishi, o'z ustida ishlashi, bilim darajasini ko'tarishi uchun imkon va sharoit yaratilishi; o'quv materiallarini ko'rgazmaliligi; fanning maqsad va vazifasi,

mazmuni, ta'lim metodlari, o'quv vositalari va o'qitish shakllarining tizimlashtirilgan va tarkiblashtirilgan holda tavsiya qilinishi; o'quv materialini ijodiy yondashishga yo'naltiruvchi, rivojlantiruvchi shu bilan birga eng qulay va murakkablik darajasiga ega topshiriqlar majmuasining takomillashtirilganligi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Abduraimova G.O. Vozmojnosti multimediyных texnologiy v prepodavanii pedagogicheskix dissiplin // Aktualnye problemy gumanitarnyx i yestestvennyx nauk. – Moskva, 2018. – №4. – S. 50 – 53.
2. Mamarajabov M.E. Raqamlashtirilgan ta'lim sharoitida bo'lajak o'qituvchilarning kasbiypedagogik tayyorgarligini takomillashtirish, p.f.d.(DSc) ilmiy darajasini olishga yezilgan dissert.–T.:2023.- 184 b.
3. Begimkulov U.Sh. Pedagogik ta'limni axborotlashtirish: nazariya va amaliyot. Monografiya. – Toshkent: Fan, 2011
4. Nishanaliev U.N. Ta'lim standartlari va pedagogik innovasiyalar. //J. Xalq ta'limi-1999.- №6.-B.28-31
5. Taylaqov N.I. Uzluksiz ta'lim tizimi uchun informatikadan o'quv adabiyotlari yangi avlodini yaratishning ilmiy-pedagogik asoslari. – T.: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2005.